

Spis treści

Wstęp 9

I. Wprowadzenie. O celowym kształtowaniu obywatelstwa 13

1. Obywatelstwo i obywatelskość 13
2. Co to jest edukacja obywatelska? 22
3. Główne spory w dyskursie o edukacji obywatelskiej.
Perspektywa wewnętrzna 26

CZĘŚĆ I. GŁÓWNE SPORY W DYSKURSIE O EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ. PERSPEKTYWA ZEWNĘTRZNA

II. Konsekwencje sporu liberalizm vs komunitaryzm
na płaszczyźnie wychowania 35

1. Dwie a może trzy wizje obywatelstwa? 36
2. Edukacja w ujęciu liberałów i republikanów 43
3. Co poza edukacją prawną?
Rola etyki cnót w edukacji obywatelskiej 49

III. Agora vs rynek 55

1. „Wartości” neoliberalne 56
2. Organizacje pozarządowe inkubatorem cnót? 62
3. Konsument wrogiem obywatela 65
4. Konkluzje. Deliberacja – sposób rozstrzygnięcia sporu? 69

**IV. Edukacja obywatelska między nowoczesnością
a ponowoczesnością 73**

1. Modernizm a edukacja obywatelska 74
2. Myśl postmodernistyczna a edukacja obywatelska 79
3. Społeczeństwo doby ponowoczesnej a obywatelstwo 82
4. Konkluzje 85

V. Co może dać edukacji obywatelskiej postmodernizm?

Przypadek feminizmu 89

1. Myśl postmodernistyczna a feminizm 89
2. Feminizm a edukacja 92
3. Etyka troski 95
4. Podział na prywatne/publiczne 98
5. Konkluzje 101

VI. Podsumowanie Części I.

Retransmisja – emancypacja – zmiana społeczna 103

CZĘŚĆ II. PRAWO DO NAUKI

**VII. Krótka historia powszechnej edukacji i obowiązku szkolnego
oraz uzasadnienie ich wprowadzenia 111**

1. Starożytne antycypacje 112
2. Konfesyjne początki nowożytnego szkolnictwa 117
3. Konsekwencje Oświecenia – urbanizacja
i industrializacja – narodziny nacjonalizmów 121
 - 3.1. Francja 122
 - 3.2. Prusy 125
 - 3.3. Anglia 126

- 3.4. Stany Zjednoczone 127
- 4. Uzasadnienia i krytyka powszechnego i obowiązkowego szkolnictwa 130

VIII. Prawo do nauki. Uwagi wprowadzające i regulacje wybranych państw 137

- 1. Uwagi wprowadzające 138
- 2. Prawo do nauki w Polsce 145
- 3. Prawo do nauki w innych wybranych państwach 150
 - 3.1. Francja 150
 - 3.2. Niemcy 152
 - 3.3. Anglia 154
 - 3.4. Stany Zjednoczone 155

IX. Prawo do nauki w uniwersalnym systemie ochrony praw człowieka 161

- 1. Przed przyjęciem Międzynarodowych paktów praw człowieka 163
- 2. Międzynarodowe paktów praw człowieka a prawo do nauki 171
- 3. Konwencja o prawach dziecka 182
- 4. Współczesne tendencje i problemy w ochronie prawa do nauki 186
 - 4.1. Schemat „4A” 188
 - 4.2. Edukacja inkluzywna 190
 - 4.3. Ewolucja w kierunku *non-rights-based approach*? 193

X. Prawo do nauki w europejskim systemie ochrony praw człowieka 197

- 1. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności 198
 - 1.1. Uwagi ogólne 199
 - 1.2. Organizacja szkolnictwa 203
 - 1.3. Kształcenie a religia 206
 - 1.4. Nauczanie patriotyczne i zapobieganie bałkanizacji 211
 - 1.5. Dyskryminacja w edukacji 214

8 Spis treści

2. Europejska karta społeczna 216
3. Edukacja w dokumentach *soft-law* Rady Europy 220
4. Gwarancje prawa do nauki w prawie Unii Europejskiej 225

Zakończenie. Związki między edukacją obywatelską a prawem do nauki 229

1. Związki genetyczne 230
2. Związki merytoryczne 231
 - 2.1. Zakres regulacji prawa do nauki
a płaszczyzny edukacji obywatelskiej 233
 - 2.2. Treść: zbieżności i napięcia 235
3. *De lege ferenda*. W stronę prawa do wychowania? 237

Literatura 241

Summary 257